

~ ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА ~

УДК 332.1:338.48

DOI:10.32680/2409-9260-2023-10-311-121-130

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Нездоймінов С. Г., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: 2072945@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7349-596X

***Анотація.** Мета статті полягає у дослідженні соціально-економічних передумов розвитку кластерного партнерства територіальних громад та туристичних підприємств регіону, у розробці заходів співробітництва між економічними суб'єктами громади у сфері сільського зеленого туризму на засадах кластеризації. У статті проаналізовано соціально-економічні передумови розвитку кластерного партнерства територіальних громад та туристичних підприємств регіону. Розглянуто наукові підходи авторів до визначення поняття «сільський зелений туризм», до розвитку державно-приватного партнерства. Для визначення кластерного ресурсного потенціалу територіальної громади застосовано методи просторового та економічного аналізу. Запропоновано схему партнерства з фермерськими господарствами, підприємствами, власниками зелених садиб, туристичними підприємствами на ринку послуг сільського зеленого туризму на базі кластерної моделі. Надані пропозиції дозволяють Савранській селищній раді забезпечити публічне управління територіальними програмами розвитку туризму, провести мобілізацію внутрішніх резервів.*

***Ключові слова:** кластерне партнерство; інфраструктура сільського зеленого туризму; селищна територіальна громада; особисте селянське господарство; регіон.*

PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF A CLUSTER PARTNERSHIP IN THE SPHERE OF RURAL GREEN TOURISM OF THE TERRITORIAL COMMUNITY

Nezdoymynov S. G., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine
e-mail: 2072945@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7349-596X

***Abstract.** The article considers the socio-economic prerequisites for the development of a cluster partnership of territorial communities and tourist enterprises on the example of the Savran settlement territorial community of the Odesa region. The scientific approaches of the authors to the definition of the concept of "rural green tourism", the development of public-private partnership, and the infrastructure of rural green tourism are considered. The study of scientific approaches made it possible to generalize the concept of "rural green tourism", to define it as a type of activity in rural areas to provide tourists with services for temporary accommodation and recreation, food, organization of leisure time, organization of fishing, hunting, acquisition of new knowledge and skills. The considered type of tourism is focused on the use of natural-recreational, cultural-historical, human resources of rural areas, development of partnership between tourist enterprises and settlement territorial communities. An analysis of the resource potential of the Savran settlement territorial community was carried out for the formation of cluster partnership activities. It has been proven that the services of rural green tourism are additional incomes of economic activity in personal peasant farms. The services of rural green tourism in the regions of Ukraine differ from the tourist market of the EU countries not only by the volume of offers, but also by the lack of categorical features of hospitality establishments. In the absence of investments, it is proposed to form measures aimed at developing the potential of rural green tourism. The author of the article proposed a mechanism of partnership with farms, owners of green estates, communal institution "Centre of Culture, Leisure and Tourism", tourist enterprises on the market of rural green tourism services based on the cluster model. Formed proposals allow the Savran settlement council to ensure state management of territorial tourism development programs, to mobilize internal reserves, including on the basis of territorial and sectorial cooperation, public-private partnership.*

***Keywords:** cluster partnership; rural green tourism infrastructure; settlement territorial community; personal peasant economy; region.*

JEL Classification: L830, 0180.

Постановка проблеми. Розробка заходів кластерного партнерства у діяльності туристичних підприємств та територіальних громад на регіональному ринку сільського зеленого туризму спрямована на ефективне використання природного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу, на економічний розвиток сільських територій. В період завершення воєнних дій, подолання кризових економічних явищ, процесів руйнації інфраструктури та скорочення видатків до територіальних бюджетів внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну важливим є пошук шляхів розвитку партнерства всіх суб'єктів туристичного бізнесу та територіальних громад в напрямку оптимального використання матеріальних ресурсів та людського капіталу, відновлення туристичної мобільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Регіональні проблеми розвитку сільського зеленого туризму впродовж багатьох років знаходяться у центрі уваги дослідників та розглядаються з погляду забезпечення стійкого та збалансованого економічного розвитку територій, зайнятості сільського населення. Сучасні проблеми немасового туризму, моделі кластерного партнерства, європейський досвід розвитку потенціалу та інфраструктури сільського туризму досліджували закордонні науковці, серед яких варто виділити праці Притмоко С. (Priatmoko S.); Кабіль М. (Kabil M.), Акаак А. (Akaak A.), Лакнер З. (Lakner Z.), Гюріца К. (Gyuricza C.), Девід, Л.Д. (Dávid, L.D.) [1]; Панцер-Краузе С. (Panzer-Krause S.) [2]. У науковій літературі з проблем розвитку рекреації та туризму триває дискусія щодо визначення поняття «сільський зелений туризм». Більшість українських науковців вважають, що «сільський туризм» виділяється серед інших видів подорожей за ознакою «географічне розташування туристичної місцевості» [3; 4; 5; 6; 7].

З економічного погляду дослідники визнають, що сільський зелений туризм має інтегруючий вплив на розвиток сільських територій, додаткові доходи особистих селянських домогосподарств, позитивно впливає на створення робочих місць у сфері рекреації та туризму [5]. Л. Ю. Матвійчук та І. В. Тишук вважають, що сільський зелений туризм – це специфічний вид туристичної діяльності, що акумулює різні форми організації туризму, які реалізуються на базі села [8].

Соціально-економічні умови кластеризації у сфері туризму, вплив туристичних кластерів на розвиток регіонів розглядалися в монографічних дослідженнях українських науковців [9]. На думку В. Є. Редько та В. А. Сливенко, кластери є однією з найпривабливіших форм державно-приватного партнерства у сфері туристичної діяльності [10].

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Досвід функціонування ринку сільського зеленого туризму показує, що велика кількість селищних територіальних громад не в змозі самостійно без залучення регіональних туристичних підприємств здійснити розробку моделі кластерного розвитку локального туристичного продукту та просування місцевих туристичних послуг. Потребує адаптації до нових умов відновлення бізнесу програма кластерного партнерства Міністерства аграрної політики та продюльства України щодо розвитку сільського зеленого туризму.

Мета дослідження. Мета статті полягає у дослідженні соціально-економічних передумов розвитку кластерного партнерства територіальних громад та туристичних підприємств регіону, у розробці заходів співробітництва між економічними суб'єктами громади у сфері сільського зеленого туризму на засадах кластеризації.

Основний матеріал. Експерти Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) звертають увагу на основні сектори сфери туризму, що вимагають застосування інструментів державно-приватного партнерства для сталого розвитку туризму, серед яких події, розміщення, пам'ятки та захист природних ресурсів територіальних громад [11]. Відповідно до законодавства України, державно-приватне партнерство (ДПП) визначається як співробітництво між державою, територіями, територіальними громадами, в особі відповідних державних органів, що здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування [12].

Звернемо увагу на спільність підходів дослідників до трактування поняття «сільський зелений туризм» та «агротуризм» у контексті територіального розвитку. У наукових дослідженнях поняття «агротуризм» трактується як поєднання двох складників: сільське господарство – агро, туризм – tourism. Ці поняття мають як спільні, так і специфічні риси. Спільність є в тому, що і сільський туризм, і агротуризм тісно пов'язані із сільською місцевістю, сільським господарством та розглядаються як форма рекреаційної діяльності туристів. Відмінність полягає в тому, що сільський зелений туризм пов'язаний насамперед з наданням послуг розміщення та харчування у садибі селянського особистого домогосподарства без реєстрації власного підприємництва [3; 13; 14].

У західних дослідженнях сільський туризм вважається формою сталого туризму і тому він відкриває нові перспективи для сталого розвитку сільських районів та формування альтернативної економічної бази розвитку територій на інноваційній основі кластерних моделей партнерства, використання світового досвіду організації різних форм функціонування туризму. Наукові підходи авторів досліджень щодо визначення поняття «сільський зелений туризм» наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Наукові підходи авторів до визначення поняття «сільський зелений туризм»

Автори	Підхід до трактування
Герасименко В, Нездоймінов С.	Поняття «сільський туризм» і «агротуризм» в сенсі дослідження умов регіонального розвитку є тотожні категорії, тому що пов'язані з економічною природою послуг сільськогосподарського виробництва та, обов'язково, з місцем споживання турпослуг у сільському середовищі.
Шуканова А., Вішнікіна Л., Федій О.	Сільський туризм у вузько-предметному розумінні – це форма рекреаційно-туристичного непрофесійного підприємництва сільських жителів на сільських територіях із збереженням їх природної і культурної самобутності із демонстрацією туристам традиційного сільського способу життя, а у широкому розумінні – будь-які форми проведення вільного часу туристами та екскурсантами у сільському середовищі, як території поза містом, включаючи лучно-лісові території та акваторії.
Матвійчук Л., Тищук І.	Сільський зелений туризм – це специфічний вид туристичної діяльності, що акумулює різні форми організації туризму, які реалізуються на базі села, що своїм наслідком здійснює соціо-еколого-економічний вплив на розвиток сільських територій регіону шляхом раціонального використання наявного природно-ресурсного та людського потенціалу.
Лукомська О.	Сільський зелений туризм як багатомірне суспільно-економічне й культурне явище є серйозним чинником змін як серед учасників туристичного руху, так і на території свого розвитку. Це вид підприємницької діяльності, відносини між споживачем послуг і тим, хто їх надає, щодо отримання прибутку одним та понесення витрат іншим.
Васильєв В., Гафурова О., Зінько Ю., Рутинський М.	Сільський зелений туризм є невід'ємною складовою туристичної галузі. Орієнтація на концепцію стійкого туризму та потреби туристів – це засадничий орієнтир для власників об'єктів розміщення та надавачів послуг у сфері сільського зеленого туризму.
Папп В.	Суть цього виду туризму полягає у відпочинку в сільській місцевості, де все організаційне забезпечення проживання туристів (у тому числі харчування, дозвілля, обслуговування та ін.) бере на себе приймаюча сім'я. Сільський зелений туризм представляє можливості відпочинку для тих, хто з яких-небудь причин інші види туризму дозволити собі не може.
Власенко І., Іващенко Г.	Сільський зелений туризм – це вид підприємницької діяльності, спрямованої на надання послуг із відпочинку в сільській місцевості та отримання доходів, що функціонує за законами ринку і є специфічною, особливою складовою механізму функціонування аграрного сектору економіки загалом.

Джерело: складено автором за матеріалами [3; 4; 8; 13 - 16]

М. Ф. Плотнікова та І. В. Мартинчук, розглядаючи проблеми зеленого туризму, звернули

увагу на практику сільського зеленого туризму, яка є механізмом розвитку потенціалу територіальної громади, бюджетного наповнення [17].

Дослідження європейського досвіду державного регулювання сфери туризму показує, що законодавство Іспанії визначає агротуризм як вид спеціалізованого туризму, при якому турист залучається із селянином до сільськогосподарських робіт. Завдяки своїм характеристикам цей вид туризму розвивається у діяльності, пов'язаній із сільським господарством, фермерством чи іншою діяльністю, надаючи тим самим додатковий дохід для сільської економіки. У Польщі на законодавчому рівні використовується термін «сільський туризм», який охоплює всі види туристичної діяльності, що здійснюються у сільській місцевості [18].

Відмітимо досвід розвитку агротуризму у країнах Балтії, де споживачами послуг є іноземці, які прагнуть до туристичних стежок та закладів гостинності у сільській місцевості. Основою сільського туризму у Литві стали так звані традиційні сільські садиби, перша з яких була зареєстрована ще у 1994 році. Системні заходи територіальних громад дозволили розвинути мережу 400 сільських садиб у регіонах Литви. Державні органи та місцеві громади реконструюють старовинні будівлі у сільській місцевості та предмети, що мають етнографічну цінність та приваблюють туристів у регіони [19].

Дослідження наукових підходів дає змогу узагальнити поняття «сільський зелений туризм», визначити його як вид діяльності на сільських територіях з надання туристам послуг тимчасового проживання та відпочинку, харчування, організації дозвілля, організації місцевих свят. Розглянутий вид туризму орієнтований на використання

природно-рекреаційних, культурно-історичних, людських ресурсів сільської місцевості та розвиток співробітництва туристичних підприємств і селищних територіальних громад.

Для подальшого дослідження умов розвитку кластерного партнерства у сфері сільського зеленого туризму, нами обрано Савранську територіальну громаду Подільського району Одеської області. Площа територіальної громади: 619.2 кв. км. Центр громади: селище міського типу Саврань. Кількість населених пунктів: 21. Тип громади: селищна. Чисельність населення громади – 17959 осіб [20].

В умовах воєнних дій переважна більшість територіальних громад України опинились у скрутному стані через брак власних коштів, занепад або руйнування інфраструктури. Савранська територіальна громада Подільського району Одеської області менш відчула наслідки воєнних дій. Тому значна частина природно-рекреаційних та туристичних ресурсів, закладів гостинності та сільських домогосподарств може бути задіяна для відновлення туристичного потоку, розвитку послуг сільського зеленого туризму. Розташовані на території громади села зосереджували особисті домогосподарства та мають надлишковий житловий фонд. Враховуючи відсутність інвестицій щодо створення нових робочих місць у Савранській територіальній громаді України, на нашу думку, важливо сформулювати цільові заходи, що спрямовані на розвиток сільського зеленого туризму.

У Савранській селищній територіальній громаді склалися передумови щодо збереження етнографічної самобутності місцевого населення за рахунок відродження традиційної культури: аматорського мистецтва, гончарства, промислів. Ці територіальні етнографічні чинники, поряд із природно-рекреаційним потенціалом, є привабливими для туристів. Культурно-історичний потенціал громади охоплює 37 закладів культури. Серед них будинків культури – 18, бібліотек – 17, школа мистецтв – 1, музей – 1. Під охороною держави перебуває 26 пам'яток, 2 пам'ятки архітектури, 30 пам'яток історії, 1 пам'ятка монументального мистецтва [20].

Основним ресурсом громади є землі сільськогосподарського призначення. Серед усіх категорій земель громади вони мають найважливіше економічне значення. Територією громади протікають річки Південний Буг та Савранка. Лісові ресурси територіальної громади складають Савранський ліс, який є заказником загальнодержавного значення природно-заповідного фонду України та охоплює загальну площу 8397 га. Транспортне сполучення туристам територією громади забезпечують дороги міжнародного значення М-05 Київ-Одеса та місцевого значення Р-54.

Для визначення соціально-економічних передумов розвитку кластерного партнерства у сфері сільського зеленого туризму нами досліджено основні джерела формування бюджету Савранської територіальної громади за середніми показниками доходів та видатків, порівнюючи з аналогічними показниками по Одеському регіону та по Україні в цілому, за звітними даними на 01.01.2022 року (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння показників бюджету Савранської селищної територіальної громади з аналогічними показниками по Одеській області та Україні, станом на 01.01.2022 року

Показники	Середній показник по громаді	Середній показник по Одеській області	Середній показник по Україні
Доходи загального фонду на 1-го мешканця, грн.	3711.3	3782.28	1145.13
Видатки загального фонду на 1-го мешканця, грн.	7742.8	5331.35	1750.82
Капітальні видатки на 1-го мешканця, грн.	537.7	937.27	74.89
Рівень дотацій бюджетів, %	20,7	15,65	15,57
Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду, %	20,4	26,07	28,37
Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду, %	82,1	80,8	82,5
Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня, грн.	45070.9	23737.09	9364.05
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду, %	42,4	51,66	36,55

Джерело: складено автором за матеріалами [21]

Як бачимо за даними табл. 2, у бюджеті Савранської селищної територіальної громади видатки загального фонду на 1-го мешканця, перевищують доходи загального фонду громади в розмірі – 4031,5 грн., майже у 2 рази, а питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду складає 42,4%, що менше середнього показника по Одеській області на 9,26 п. в. Рівень державних дотацій до бюджету громади складає 20,7% від його загального складу, що більше за середній показник по регіону на 5%. Чисельність незайнятого населення у 2021 році складає 1183 особи або 7 % , безробітних у складі робочої сили [20]. Це свідчить про те, що виконавчому органу селищної територіальної громади необхідно шукати додаткові фінансові ресурси та розробляти цільові програми розвитку сфери туризму та рекреації, залучати населення та підприємців до надання послуг сільського зеленого туризму. Підприємства, розташовані на території громади, мають аграрну спеціалізацію, але володіють підприємницьким потенціалом щодо розвитку сфери гостинності. Розподіл економічних суб'єктів Савранської селищної територіальної громади наведено на рис. 1.

До основних заходів територіального розвитку сільського зеленого туризму у громаді можна віднести: формування мережі власників «зелених садиб», угоди з туроператорами, державно-приватне партнерство, програми співробітництва суб'єктів туристичного бізнесу, територіальний маркетинг, проведення тренінгів для власників сільських домогосподарств та підприємців сфери обслуговування. Запропоновані заходи відповідають державному вектору розбудови туристичної інфраструктури на сільських територіях [22]. Рішення Савранської селищної територіальної громади про можливість реалізації проекту кластерного партнерства має ґрунтуватися на попередньому аналізі внутрішнього та зовнішнього середовища, маркетинговому аналізі сегментів туристичного ринку, що дозволяє виявити потребу в залученні приватного сектору та регіональних туроператорів до реалізації відповідних послуг у сфері сільського зеленого туризму.

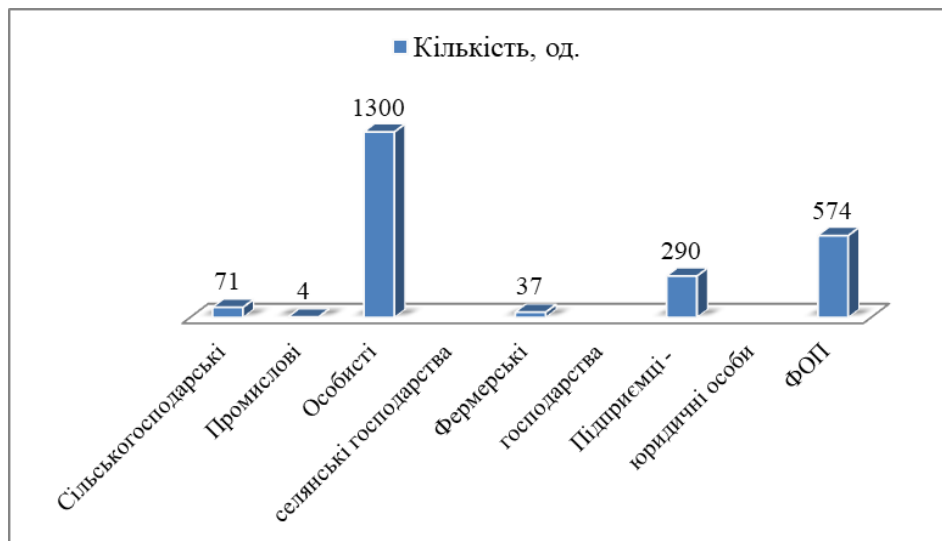

Рис. 1. Розподіл економічних суб'єктів Савранської селищної територіальної громади, станом на 01.01. 2022 року

Джерело: складено автором за матеріалами [20]

Одним із інструментів розвитку сільського зеленого туризму може бути локальна модель територіального туристичного кластера, до складу якого мають бути залучені: туристичний сектор Савранської територіальної громади, що об'єднує комунальні установи сфери туризму та культури; сільські домогосподарства садибного типу; заклади громадського харчування, готелі, об'єкти рекреаційного профілю та природно-заповідного фонду; фермерський сектор; органи місцевого самоврядування, територіальні громадські об'єднання.

Як партнера регіональних туроператорів з реалізації моделі кластерного розвитку нами пропонується розглянути комунальний заклад «Центр культури, дозвілля і туризму» Савранської селищної ради Одеської області. Основним видом його економічної діяльності за КВЕД 84.12. є регулювання у сферах охорони здоров'я, освіти, культури та інших соціальних сферах, крім обов'язкового соціального страхування. Реалізація заходів кластерного партнерства з фермерськими господарствами, власниками зелених садів, регіональними туроператорами на ринку послуг сільського зеленого туризму, дозволить КЗ «Центр культури, дозвілля і туризму» забезпечити регулювання відносин між суб'єктами управління та учасниками територіальних програм розвитку туризму. Схема кластерного партнерства Савранської селищної територіальної громади у сфері сільського зеленого туризму наведено на рис. 2.

Висновки. Запропонований інструментарій розвитку партнерства у сфері сільського зеленого туризму спрямовано на використання кластерного підходу для перебудови економічного сектору сфери обслуговування територіальної громади. Дослідження передумов кластерного партнерства у сфері сільського зеленого туризму Савранської селищної територіальної громади показало необхідність розробки інтегрованої моделі туристичного кластеру, діяльність якого буде спрямовано на: ефективний розвиток соціально-економічного та рекреаційно-туристичного потенціалу громади, територіальних економічних зв'язків; партнерство з приватним і громадським сектором; формування «ланцюжків доданої вартості»; розробку конкурентоспроможного локального туристичного продукту, заходів просування послуг сільського зеленого туризму з урахуванням інтересів туристів та територіальної громади.

Перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямку будуть пов'язані із дослідженнями проблем формування мережі «зелених садів» сільського зеленого туризму в Одеському регіоні.

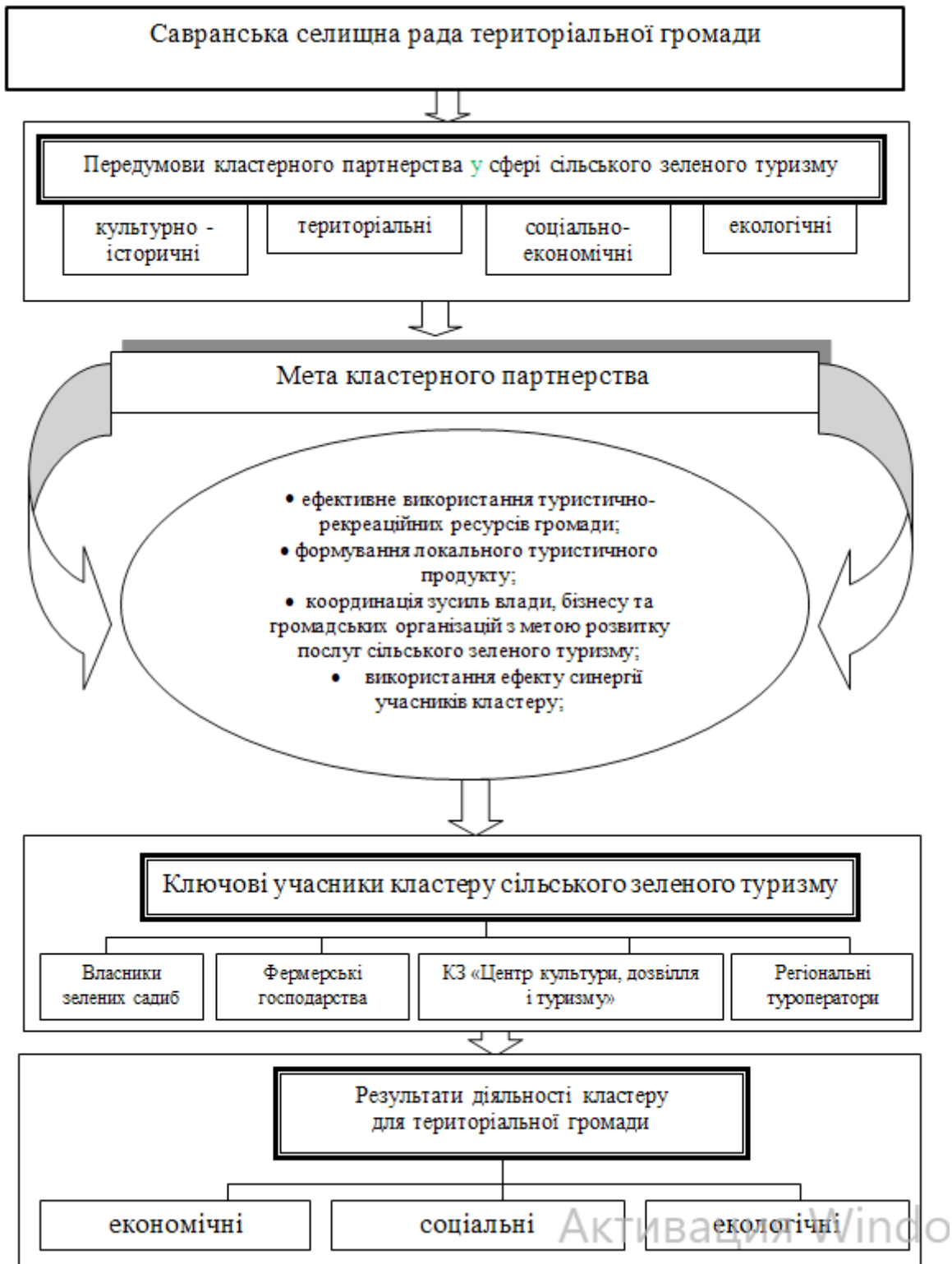

Рис.2. Схема кластерного партнерства Савранської територіальної громади у сфері сільського зеленого туризму

Джерело: складено автором

Список літератури

1. Priatmoko S., Kabil M., Akaak A., Lakner Z., Gyuricza C., Dávid L.D. Understanding the Complexity of Rural Tourism Business: Scholarly Perspective. Sustainability. 2023. 15. 1193. <https://doi.org/10.3390/su15021193> (дата звернення 10.10.2023).
2. Panzer-Krause S. Rural tourism in and after the COVID-19 era: «Revenge travel» or chance for a degrowth-oriented restart? Cases from Ireland and Germany. Tourism and Hospitality. 2022. 3(2). 399-415. <https://doi.org/10.3390/tourhosp3020026> (дата звернення 10.10.2023).
3. Герасименко В. Г. Нездоймінов С. Г. Аграрний туризм як вид підприємництва: монографія. Одеса: Пальміра, 2011. 178 с.
4. Шуканова А. А., Вішнікіна Л. П., Федій О. А. Сільський туризм та його геопросторова організація на Полтавщині. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2020. 12. С. 255-265.
5. Кожухівська Р. Б., Саковська О. М., Лементовська В. А. Сільський (зелений) туризм як інноваційна форма підприємницької діяльності на Черкащині: маркетинговий аспект. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2023. 69. С. 115-122. DOI: 10.25313/2520-2294-2023-1-8555
6. Проценко Н. М., Бутенко Т. А. Сільський туризм: проблеми, досвід, перспективи. Методологія та практика сталого розвитку туризму: монографія / Черниш І. В., Сущенко О. А., Бакало Н. В., Білоусова А. Ю. [та ін.]; за заг. ред. І. В. Черниш. Полтава : ПП «Астроя», 2018. С. 209-219.
7. Корж Н. В., Онищук Н. В. Розвиток сільського зеленого туризму у Вінницькій області. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 45. С. 193-197.
8. Матвійчук Л. Ю., Тищук І. В. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 260 с.
9. Концептуальні підходи до організації та діяльності туристичних кластерів: монографія / За заг. ред. І. В. Давиденко і О. Л. Михайлюк. К.: ФОП Гуляєва В. М. 2020. 497 с.
10. Редько В. Є., Сливенко В. А. Державно-приватне партнерство в туризмі. Теорія та практика управління суб'єктами підприємництва: колект. моногр. / за заг. ред. Т. В. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К. О. 2020. 440 с.
11. Global Report on Public-Private Partnerships: Tourism Development. URL:<https://www.unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284417438>. (дата звернення 10.10.2023).
12. Закон України «Про державно-приватне партнерство»: станом на 10 бер. 2020 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>. (дата звернення 10.10.2023).
13. Лукомська О. І. Сутнісна характеристика сільського зеленого туризму. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/prpeu_2015_3_21
14. Васильєв В., Гафурова О., Зінько Ю., Рутинський М. Сільський зелений туризм – від роз'єднаних садиб до територіальних кластерів. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/Rutynskyy-Silskyy-zelenyy-turyzm-2018-book.pdf> (дата звернення 10.10.2023).
15. Папп В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/18_2015/4.pdf (дата звернення 10.10.2023).
16. Власенко І. В., Іващенко Г. В. Функціонування сільського зеленого туризму в умовах ринкової економіки України. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26105.pdf> (дата звернення 10.10.2023).
17. Плотнікова М. Ф., Мартинчук І. В. Зелений туризм як механізм багатофункціонального розвитку. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/12_2018/19.pdf (дата звернення 10.10.2023).
18. Визначення в законодавстві зарубіжних країн поняття екологічного /зеленого туризму. Критерії зеленого туризму. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XH7B.pdf (дата звернення 11.10.2023).
19. Lithuanian Countryside Tourism Association. About LKTA. URL: <https://www.countryside.lt/en/en-about-lkta-1/>
20. Паспорт Савранської селищної територіальної громади. URL: <http://savranrada.odessa.ua/pasport-hromady.html> (дата звернення 11.10.2023).

21. Бюджет Савранської селищної територіальної громади за 4 квартал 2021 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada/4372/budget> (дата звернення 10.11.2023).
22. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.11.2023).

References

1. Priatmoko, S., Kabil, M., Akaak, A., Lakner, Z., Gyuricza, C., & Dávid L.D. (2023). Understanding the Complexity of Rural Tourism Business: Scholarly Perspective. Sustainability. 15. 1193. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/su15021193>
2. Panzer-Krause, S. (2022). Rural tourism in and after the COVID-19 era: «Revenge travel» or chance for a degrowth-oriented restart? Cases from Ireland and Germany. *Tourism and Hospitality*. 3 (2). 399 - 415.
3. Herasymenko, V. H. Nezdoinov, S. H. (2011). *Ahrarnyj turyzm iak vyd pidpriemnytstva: monohrafiia*. Odesa: Pal'mira [In Ukrainian].
4. Shukanova, A. A., Vishnikina, L. P., Fedij, O. A. (2020). Rural tourism and its geospatial organization in Poltava region. *Visnyk Kharkivsk'oho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm*. 12. 255-265 [In Ukrainian].
5. Kozhukhiv'ska, R. B., Sakov'ska, O. M., Lementov'ska, V. A. (2023). Rural (green) tourism as an innovative form of entrepreneurial activity in Cherkasy region: marketing aspect. *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka»*. Serii: «Ekonomichni nauky», 69. 115-122. DOI: 10.25313/2520-2294-2023-1-8555 [In Ukrainian].
6. Protsenko, N. M., Butenko, T. A. (2018). *Sil's'kij turyzm: problemy, dosvid, perspektyvy // Metodolohiia ta praktyka staloho rozvytku turyzmu: monohrafiia / Chernysh, I. V., Suschenko, O. A., Bakalo, N. V., Bilousova, A. Yu. [ta in.]; za zah. red. I. V. Chernysh. Poltava: PP «Astraiia»*. 209-219 [In Ukrainian].
7. Korzh, N. V., Onyschuk, N. V. (2020). Development of rural green tourism in Vinnytsia region. *Infrastruktura rynku*. 45. 193-197 [In Ukrainian].
8. Matvijchuk, L. Yu., Tyschuk, I. V. (2017). *Sil's'kij zelenyj turyzm iak faktor rehional'noho rozvytku: metodolohichnyj aspekt ta praktychnyj dosvid: monohrafiia*. Luts'k: RVV Luts'koho NTU [In Ukrainian].
9. *Kontseptual'ni pidkhody do orhanizatsii ta diial'nosti turystychnykh klasteriv: monohrafiia* (2020). Za zah. red. I. V. Davydenko i O. L. Mikhajliuk. K.: FOP Hulciaeva V. M. [In Ukrainian].
10. Red'ko, V. Ye., Slyvenko, V. A. (2020). *Derzhavno-pryvatne partnerstvo v turyzmi. Teoriia ta praktyka upravlinnia sub'iektamy pidpriemnytstva: kolekt. monohr. / za zah. red. T. V. Hryn'ko*. Dnipro : Vydavets' Bila K. O. [In Ukrainian].
11. UNWTO Global Report on Public-Private Partnerships (2015). Retrieved from: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284417438>.
12. *Zakon Ukrainy «Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo»: stanom na 10 ber. 2020 r.* Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> [In Ukrainian].
13. Lukoms'ka, O. I. (2015). *Sutnisna kharakterystyka sil's'koho zelenoho turyzmu*. Retrieved from: nbuv.gov.ua/UJRN/ppou_2015_3_21 [In Ukrainian].
14. Vasyl'iev, V., Hafurova, O., Zin'ko, Yu., Rutyn'skyj, M. (2018). *Sil's'kij zelenyj turyzm – vid roz'iednanykh sadyb do terytorial'nykh klasteriv*. Retrieved from: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/Rutynskyy-Sil'skyy-zelenyy-turyzm-2018-book.pdf> [In Ukrainian].
15. Papp, V. V. (2015). *Sil's'kij zelenyj turyzm iak priorytetnyj napriam rozvytku sil's'kykh terytorij Ukrainy*. Retrieved from: http://www.agrosvit.info/pdf/18_2015/4.pdf [In Ukrainian].
16. Vlasenko, I.V., Ivaschenko, H.V. (2015). *Funkcionuvannia sil's'koho zelenoho turyzmu v umovakh rynkovoï ekonomiky Ukrainy*. Retrieved from: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26105.pdf> [In Ukrainian].
17. Plotnikova, M. F., Martynchuk, I. V. (2018). *Zelenyj turyzm iak mekhanizm bahatofunktsional'noho rozvytku*. Retrieved from: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/12_2018/19.pdf [In Ukrainian].
18. *Vyznachennia v zakonodavstvi zarubizhnykh krain poniattia ekolohichnoho /zelenoho turyzmu. Kryterii zelenoho turyzmu* (2021). Retrieved from: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XH7B.pdf [In Ukrainian].
19. Lithuanian Countryside Tourism Association. About LKTA. (2023). Retrieved from: <https://www.countryside.lt/en/en-about-lkta-1/>
20. *Pasport Savrans'koi selyschoi terytorial'noi hromady* (2022). Retrieved from: <http://savranrada.odessa.ua/pasport-hromady.html> [In Ukrainian].

21. Biudzheth Savrans'koi selyschnoi terytorial'noi hromady za 4 kvartal 2021 roku. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/newgromada/4372/budget> [In Ukrainian].

22. Derzhavna stratehiia rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.10.2023

Прийнята до публікації 15.10.2023